

МІЛАН РЕВАЙ
(1899 - 1979)

Мілан Ревай був одним з найпопулярніших політичних діячів Карпатської України. Педагогічні здібності перепліталися з активною політичною діяльністю протягом всього міжвоєнного періоду. Мілана Ревая справедливо вважають одним з творців Карпато-української держави.

Майбутній міністр Карпатської України народився 1899 р. в селі Мирча на Березнянщині. Початкову освіту здобув у школах Мирчі і Костьової Пастілі, після чого закінчив Ужгородську гімназію. У двадцятих роках М.Ревай організував у Мукачеві Соціал-демократичну партію. У 30-х роках він став членом президії цієї партії, обирався депутатом чехословацького парламенту від соціал-демократів краю (1935-1938). Відомий зарубіжний дослідник П.Р.Магочій відзначав, що М.Ревай "був членом парламентської групи, що вела з чехословацьким урядом переговори про автономію (1938), редактором політичної газети "До перемоги" (1935-1936) і заступником голови урядової секції Русько-української Центральної народної ради (1938)". До цього додамо, що М.Ревай був не тільки заступником, але й головою УЦНР. Протягом 20-30-х років М.Ревай виконував обов'язки секретаря Педагогічного товариства, редагував газету "Учитель", працював шкільним інспектором. Навіть пізніше, коли політична робота забиратиме в нього багато часу, М.Ревай буде активним діячем освітнього руху в краї. Його перу належать праці "Русько-мадярська термінологія" (1923, у співавторстві), "Мадярьсько-руський словарь" (1928, у співавторстві), "Довкола автономії Підкарпатської Русі" (1936) та ряд ін. 5 липня 1938 р. М.Ревай виступив з промовою "Немає тої сили,

яка б могла відобразити від наших дітей українські підручники". "Українці не бояться жодного плебісциту відносно мови, - говорив він, - але хай він буде переведений на підставі регулярних приписів, що мають моральну основу, допускають публічну контролю й знеможливають і чотириразову корекцію". Ю.Ревай відкинув твердження, що плебісцит у мовному питанні є демократичним: "в демократії, що правдиве, правильне, не рішає більшість, але наука й моральність". Про русофільські підручники він однозначно заявив, що "велика перемога Сабової граматики означає не лише повну моральну поразку, але прямо розгром руського табору й нечуване розз'єднання, бо є він розбитий на якихось шість піднапрямків".

Ю.Ревай одним із перших привітав вихід в світ газети "Нова свобода", яку редагував В.Гренджа-Донський - відомий закарпатський письменник і громадсько-політичний діяч. "Справа щоденника, - писав Ю.Ревай, - є загальною справою нашого суспільства недиалечись на його партійно-політичний стаж. Наше відродження відповідно до сьогоднішньої доби в рамках демократичної республіки скорим темпом йде вперед. Народні маси освідомлюють, отже ми, що держимо руку на живчаку нашого суспільного життя, не могли не бачити, що без щоденної преси нам більше не обійтись. Пускаємо в світ "Нову свободу" й тільки одне бажаю щоденникові, щоб всі українці опільними силами підтримували його".

9 липня Ю.Ревай одержав від прем'єр-міністра ЧСР М.Годжі за-прошення на обговорення справи відносно автономії. Зустріч відбулася 14 липня 1938 р. М.Годжа висловив бажання, щоб в справі автономії представники політичних партій порозумілися і діяли спільно. На думку чехословацького прем'єра, "опозиційні партії мають прилучитися до їхньої акції". 27 липня М.Годжа заявив Ю.Ревай і Л.Бачинському, що вибори до Сейму можуть відбутися ще цього року (1938. - М.В.). Переговори між представниками українського напрямку

в краї і урядом Чехословаччини тривали аж до жовтня 1938 р. Відомо, що пергова зустріч між М.Годжею і Ю. Реваям відбулася в Празі 5 жовтня 1938 р.

Ю.Ревай знаходився в курсі всіх політичних подій того часу. 20 жовтня 1938 р. він дав інтерв'ю німецьким журналістам, в якому відзначив: "Уповноваження влади Підкарпаття є однакове з уповноваженням влади Словаччини. Найголовнішим нашим завданням є впорядкування границі з Мадярщиною, яке тепер проводиться. Вірю, що знайдемо розв'язку, яка буде відповідати інтересам Підкарпаття й Мадярщини. Мадярщина стоїть на принципі самовизначення й влада Підкарпаття в границях можливості хоче це й задоволити. Але мадярська влада му-сить взяти під увагу географічні відносини й комунікаційну сітку". Однак, пізніші події довели, що доле кордонів вирішував не уряд Карпатської України, а "сильні світу цього". Оптимістично Ю.Ревай був настроєний під час зустрічі з редактором Німецького Інформаційного Бюро Карлом Арію і кореспондентом "Націонал Цайтунг" Г.Меркеном (23 жовтня 1938 р.).

Уряд гортистовської Угорщини вів постійну антиукраїнську та античеську пропаганду, агітацію проведення плебісциту, заслав банди терористів на територію краю. 26 жовтня 1938 р. Ю.Ревай був присутнім на засіданні УНР, де підтримав її членів виступити проти плебісциту і підтримав принципи федерації народів у теперішній Чехо-Словацькій державі. Засудив він також необґрунтовану угорську пропаганду. Даючи інтерв'ю представникові Німецького Інформаційного Бюро, Ю.Ревай відзначив: "Ворожа пропаганда поширює сплетні, що в Карпатській Україні є переслідування на політичному чи релігійному тлі, зокрема переслідування православного населення. Ці чутки - вигадані. В Карпатській Україні немає ніяких переслідувань. Всі громадяни, без різниці політичної переконаності чи релігійної приналежності -

є рівні перед законом".

І грудня 1938 р. М.Годжа і генерал Я.Сирови повідомляли Ревая: "Пане после Ревай, принявши демісію цілої чехословацької влади, звільняю Вас з уряду міністра Підкарпатської Русі... Іменую Вас членом влади Підкарпатської Русі". В часи автономії Ревай став міністром торгівлі і громадських робіт в кабінетах А.Бродія і А.Волошина, був автором законопроекту про автономію краю, представляв автономний край на переговорах про економічне співробітництво з Німеччиною, був обраний послом Союму, призначений прем'єр-міністром і міністром закордонних справ останнього уряду.

Ю.Ревай користувався величезним авторитетом в народі. "Розглянеться по присутніх, - повідомляла "Нова свобода" про виступ Ю.Ревая на з'їзді "Учительської Громади", - Зору його не видно, але блистяться скла окулярів. Буря оплесків. Говорить залізною логікою. Здається, немає людини, яка б його висновки змогла заперечити. Притім ясний й одвертий, та цирий. імпронус. Навіть єпископ Олександр очевидно задоволений його логічними виборами". Його всьди радо зустрічали, уважно слухали. 24 жовтня 1938 р. Ю.Ревай повертався з Соловина, де відвідав копальні, і зупинився в Вовігові, "де на вістку, що їде перший український міністр зібралось буквально ціле село, старі й молоді, діти і дорослі, які уладили міністрові бурхливі овації".

Українська преса Східної Галичини теж високо одінила Ю.Ревая. Львівський часопис "Новий час" 10 жовтня 1938 р. констатував: "Пряність у складі цього уряду загальновідомих постатей - активних українських діячів - політиків: о.Августина Волошина й посла до празького союму Юлія Ревая - для нас найкраща запорука, що керма подій і життя буде в надійних і досвідчених руках". "Міністри о.Волошин та Ю.Ревай, - повідомляла львівська газета "Діло" (1938, II жовтня),

давні й випробовані українські діячі, які не потребують національної легітимациї”.

Після поразки визвольних змагань, Ю.Ревай, разом з деякими іншими членами уряду Карпатської України, емігрував за кордон. Деякий час проживав у Словаччині. В липні 1939 р. брав участь у переговорах з Проводом Українських Націоналістів (Венеція), на яких було прийнято документ про співпрацю. В 1945 р. емігрував до Німеччини, а в 1948 р. до США, де став директором кредитного товариства, начальником канцелярії Українського конгресового комітету, директором Українського інституту і Карпатського дослідного центру, який сьогодні носить його ім'я. Мліан Ревай помер в 1979 р.

Із вищесказаного видно, що Мліан Ревай вніс вагомий вклад у розбудову Карпато-української незалежної держави, очолюючи найвідповідальніші посади в його уряді. Прийшов час написати фундаментальну біографію цього видатного політика, педагога і громадського діяча краю.